

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

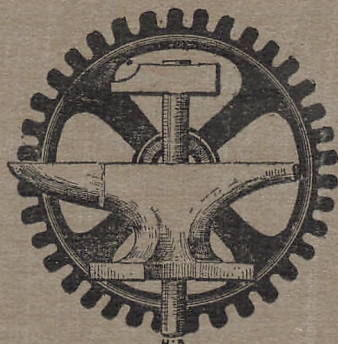
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FAGLIG LÆSNING

TIDSSKRIFT FOR SKOLE OG HJEM

THORMOD KIRSTEIN
FRA HAANDVÆRK
TIL INDUSTRI
I DANMARK

56

REDIGERET AF
JØRGEN BANKE OG S. P. FREDEBO
AUG. OLSSENS BOGHANDEL, KBHVN. HELLERUP

04
Læsesalen

Den ny Sangbog

ved

Ejner Mortensen og Axel Olesen

Enstemmige Salmer og Sange metodisk ordnede til Brug
ved Sangundervisningen i Folkeskolen
og Mellemskolen

Indb. 2 Kr. 85 Øre

Komponisten *Oluf Ring* skriver i »Vor Ungdom« om denne Sangbog:

— — — Med Tilfredshed opdager man, at en Del Sange er udeladt, som paa Grund af et forældet Sangregulativ i en Menneskealder har været dyrket i Skolen, men ikke i Livet, medens paa den anden Side en Mængde værdifuldt Stof er fremdraget lige fra Folkeviserne og Hans Thomisssøn til Johs. V. Jensen, og kun undtagelsesvis med Forkortelser i Teksten! Med Glæde ser man, at Udgiverne har sat Enstemmigheden i Højsædet og renonceret paa de flerstemmige Udsættelser, hvoriblandt man altid finder en Del, der er meget mere velmente end gode. Det synes virkelig, som Udgiverne har naaet deres fantastiske Maal: samtidig med en for Alderstrinene fornuftig Tekstordning at hidsætte et Melodistof, der er gennemført metodisk, hvorved det muliggøres, at Børnene faar en væsentlig Støtte af Noderne. For de første Skoleaar er fremskaffet en Del nye Melodier af passende Omfang og Intervalbrug, og det er jo i Virkeligheden her, Tampen særlig brænder i vore Skolemelodier.

— — — Da Professor Jöde sidst var i Danmark, udtalte han om Højskolesangbogen og dens Melodisamling, at deres Mage var utænkkelig i Tyskland. Det forekommer mig, at *Den ny Sangbog* paa samme Maade kan staa som et smukt Udtryk for vor særegne Børneskolesang, saa rig denne er paa gammelt og nyt og saa interessant, ikke mindst i Øjeblikket, hvor den er ved at skyde Ham.

— Bogen er forsynet med Forfatter- og Komponistliste. Udstyret fra Forlagets Side det allerbedste.

Oluf Ring.

Faas til Gennemsyn hos Deres Boghandler.

GYLDENDAL

THORMOD KIRSTEIN

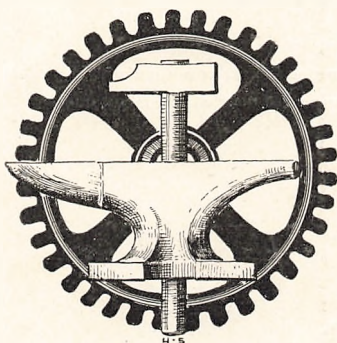
FRA HAANDVÆRK TIL INDUSTRI I DANMARK

FAGLIG LÆSNING NR. 56

TIDSSKRIFT FOR SKOLE OG HJEM

SJETTE AARGANG — 6. HÆFTE

68

Kl 78

f

Redigeret af JØRGEN BANKE og S. P. FREDEBO

1933

BILLEDERNE

Tegninger af Hakon Spliid, de med * mærkede fra Victor Hermansen og Hakon Spliid: Københavns gamle Kirker og fra H. G. Olrik og Hakon Spliid: Holbergs Grav.

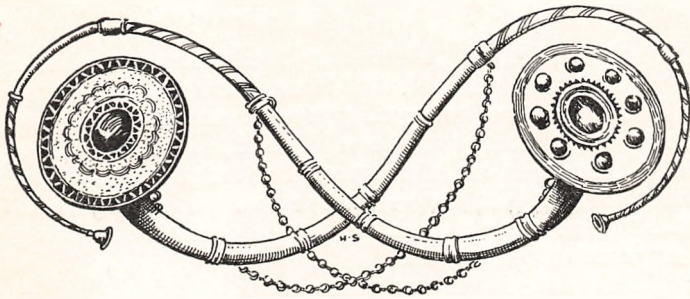
★

De øvrige Billeder er med sædvanlig Imødekommenhed fremskaffet af Industriraadet.

82.

1937-38.

Runeindskriften paa det ene af de berømte Guldhorn lyder oversat paa vor Tids Sprog saaledes: „Jeg Legæst Holting gjorde Hornet“. Denne Legæst, en Ætling af en Mand, der hed Holt, eller fra et ukendt Sted af dette Navn, levede sandsynligvis i det 5. Aarhundrede efter Kristi Fødsel; han var den første danske Haandværker, hvis *Navn* kendes.

Det ældste bevarede *Billede* af en dansk Haandværker stammer fra en langt senere Tid, idet det findes indhugget paa Resterne af en Gravsten, der endnu staar paa Vinderslev Kirkegaard i Jylland. Her ses en Haandværker omgivet af sine Redskaber, som fortæller, at han var Smed, Murer, Tømrer, Klokkestøber m. m.; altsaa en særdeles alsidig Mand. Ste-
nen er som Kirken en 7—800 Aar gammel og er rimeligvis rejst over Kirkens Bygmester. (Se Fig. 3).

Navne og Billeder fortæller os ikke meget om de ældste Tidens Haandværk, dertil er de for sparsomme. Sikre Beretninger savnes i det hele taget; men Vidnesbyrd findes der dog, nemlig de Redskaber, der for Aarhundreder, ja Aartusinder siden er frembragt af danske Hænder — altsaa i egentligste Forstand Haandværk — og som gemt i Jordens Skød har kunnet modstaa Tidens Tand.

Man har sagt: „Den, der tildannede det første Redskab, var den første Haandværker”. Da vore ældste Forfædre sandsynligvis selv maatte forfærdige deres Redskaber, var de efter dette Haandværkere. Men Udøvelsen af Haandværk har langt hen i Tiden været drevet som en — ganske vist nødvendig Bibe-skæftigelse; Jagt, Fiskeri og Jordens Opdyrkning har været Hovedsagen.

En saadan Form for Haandværk, *Husflid*, har — omend i mindre og mindre Udstrækning — i Virkeligheden været fortsat helt op til vor Tid, hvor man i Hjemmene, navnlig paa Landet, bagte, bryggede, spandt, strikkede, vævede, slagtede, støbte Lys, tildannede Redskaber o. s. v. Allerede i Oldtiden var der imidlertid Mennesker, som havde dygtiggjort sig i en enkelt Arbejdsgren for at kunne udføre Arbejde for andre mod Betaling, og Husfliden dannede saaledes Begyndelsen til det, man senere forstod ved Ordet *Haandværk*.

Efterhaanden som de forskellige Haandværk udvikledes af Husfliden, fordeltes det Arbejde, der tidligere var blevet udført i Familiens Kreds, imellem dem. En saadan Udspaltning af Arbejdet kaldes *Arbejdsdeling*. Iden for det enkelte Haandværk fortsattes og udvikledes Arbejdsdelingen stærkt i Tidens Løb. I Middelalderen fandtes f. Eks. saaledes af Smede: Grovsmede, Kleinsmede, Sporemagere, Sværdmagere, Knivsmede o.s.v. Op mod vor Tid blev Arbejdsdelingen endnu mere udpræget og har ved de mange sindrige Maskiner og Opfindelser tilsyneladende naaet sit Højdepunkt.

Maskiner kan udføre mange Mænds Arbejde. De kan ofte passes af Arbejdere uden Haandværkeruddannelse, af Kvinder, ja, af Børn, hvilket dog heldigvis nu er forbudt. Paa store Værksteder, *Fabrikker*, fremstilles nu Masser af Varer til Salg over alt i Landet, ja i hele Verden, og meget ofte for helt ukendte Kunder. En saadan Massefremstilling af Varer med rig Anvendelse af Maskiner og mekanisk Drivkraft kaldes *Industri*. Den kræver megen Kapital og en høj udviklet Samfærdsel.

Nutiden præges i en saadan Grad af Industrien, at den kaldes *Industrialismens Tid*. Tilsyneladende har den overflødiggjort det lille Haandværk, men disse to Erhverv trives Side om Side og udfylder hinanden paa en saadan Maade, at Ordet Industri i daglig Tale omfatter dem begge.

* * *

3 den *ældre Stenalder*, 4—8000 Aar før Kristi Fødsel, var efter de mange Fund af raat tilhuggede Redskaber at dømme, og som allerede nævnt, „enhver sin egen Haandværker”. Men ikke alle var lige dygtige; enkelte viste særlige Evner for at hugge i Flint eller snitte i Træ, Ben eller Horn. Disse blev søgt af andre, navnlig fornemme Personer, der kunde betale dem for udført Arbejde. Deres Kunstfærdighed lærte de fra sig, først og fremmest vel til Børn og andre Slægtninge.

De fint tilhuggede og slebne Redskaber fra den *ynge Stenalder*, der begyndte mellem 3 og 4 Tusinde Aar før vor Tidsregnings Begyndelse, tyder paa, at der i hvert Fald fra denne Tid har været fagligt uddannede Haandværkere. Disse har været i Besiddelse af megen Dygtighed. Paa vort Nationalmuseum findes Flintarbejder, der af udenlandske Forskere er blevet omtalt som saa smukt og godt udførte, at de er uden Sidestykke i andre europæiske Lande og formentlig næppe er overtruffet andre Steder i Verden. „Det danske Arbejde vilde afgjort have faaet første Pris paa Verdensudstillingen Aar 1933 før Kristus, om den blot var blevet holdt. Det havde i alt Fald ærlig fortjent det”.

Flinten har vore Forfædre faaet ved at opsamle løse Blokke, men desuden har der ligefrem været drevet Minedrift efter den; Danmarks Undergrund, Kridtet, indeholder som bekendt store Flintmasser. Ogsaa de første — ganske vist spæde — Spirer til en Industri, kan man øjne, idet der er gjort samlede Fund af ensartede, raat tilhuggede Flintestykker, de

saakaldte Flintplanker. Disse afsattes til Videreforarbejdning saavel i Landet selv som uden for dets Grænser.

Vækker de mange Fund af Træ-, Ben- og Hornredskaber, Lerkar og Ravsmykker m.m. Eftertidens Beundring, saa er dette ikke mindre Tilfældet med de mægtige Byggeforetagender, Stendysserne og Jættestuerne, som vore Forfædre med deres forholdsvis faa og simple Redskaber var i Stand til at rejse for deres døde.

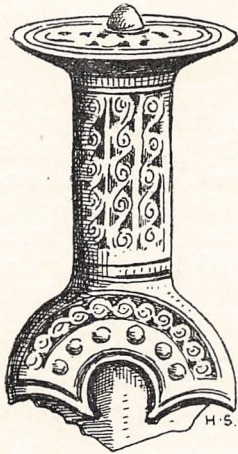

Fig. 1. Sværdfæste af Bronze.

Omtrent 1500 Aar før Kristi Fødsel afløstes Stenalderen af *Bronzealderen*. Overgangen foregik „med en Revolutions Vælde“. Allerede i adskillige Aarhundreder havde Mellem- og Sydeuropas Befolkning anvendt Bronzen, en Blanding af Kobber og Tin, til Vaaben og Redskaber af forskellig Art. Gennem vore Handelsforbindelser kom saadanne Redskaber her til Landet, hvor man i Begyndelsen eftergjorde dem i Flint og andre Stenarter. Lidt

efter lidt sank Flinten i Betydning og Pris; Nordens Beboere lagde sig med forbavsende Fart efter Metalstøbning og Smedning. „Flintsmeden“ blev til Bronze- og Guldsmed; thi ogsaa Guldet blev mere og mere udbredt. Under alt dette udvikledes den danske Haandværkers Snilde og Kunstfærdighed. Der fremstilledes vidt forskellige Ting som Smykker, Barberknive, Neglerensere og Køkkenredskaber m.m. Mest bekendt er dog de enestaaende Blæseinstrumenter, Lurerne, hvoraf der kun er fundet saa faa uden for vort Land, at man med fuld Ret kan benytte Afbildninger af dem som Garantimærke for danske Vares Godhed. Man forstod ogsaa at væve smukke Klæder af Uld, at tildanne forskellige Agerbrugs-

redskaber og bygge Skibe. Snedker- og Tømmerhaandværket har sandsynligvis sammen med Smedehaandværket været meget anset.

Henved 500 Aar før Kristi Fødsel havde Kendskabet til andre Metaller end de i Bronzealderen anvendte bredt sig til Danmark; Jern og Sølv benyttedes mere og mere. En stor Del af Jernet blev indvundet af Myremalm, der findes som en rødbrun

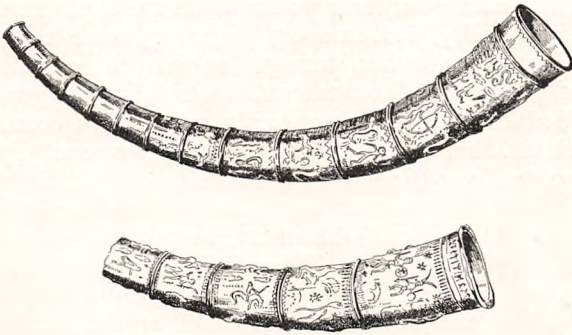

Fig. 2. Guldhornene.

Masse, f. Eks. i vore Moser og Kær. Jernindholdet er ofte ret stort (40—50 pCt.), og langt op mod vor Tid fortsattes Jernudvindingen. Til Udsmeltningen anvendtes Træ, og dette har været en medvirkende Aarsag til Udryddelsen af de jydsk Skove.

I *Jernalderen* blev nye Haandværk til, Smag og Redskabsformer paavirkedes stærkt af fremmede Folk efærd, mest af Romerne. De berømte Dejbjergvogne paa vort Nationalmuseum viser, at Hjul- og Kærtmagernes Kunst har staaet højt; smukt forarbejdede Spande viser, hvad Bødkerhaandværket formaaede. Fra denne Tid stammer Guldhornene med Legæsts Navn i Runer.

Naar Haandværket indtog et saa højt Stade, maatte man vente, at Oldtidens Haandværkere var ansætte Folk. Adskillige, f. Eks. Vaabensmede, Skibsbyggere,

Bygmestre o. a. var det som allerede nævnt ogsaa. Det blev betragtet som naturligt, at selv fornemme Folk beskæftigede sig med forskelligt Husflids- og Haandværksarbejde. Noget var dog saa lidet anset, at kun Trælle gav sig af dermed.

* * *

3 *Middelalderen*, hvor vore Forfædres Sammenslutning i Landsby, Købstad og Rige tog mere og mere fast Form, ændredes mangt og meget, ogsaa for Haandværkets Vedkommende. Dets Historie gennem Middelalderen til omkring Aar 1800, altsaa i otte Aarhundreder, har man kaldt „Nedgangsaaarene, Fremmedvældets og Fortyskelsens Tid“. At kalde dem for Nedgangsaaarene er dog ikke helt retfærdigt; thi selv om Billedet af Oldtidens Haandværk er meget lysere, maa et saa langt Tidsrum have omfattet baade Opgangs- og Nedgangstider. Der er da ogsaa gennem disse Aarhundreder udført Arbejder, der den Dag i Dag kan betragtes med Stolthed af alle Danske, og som fuldt ud kommer paa Højde med andre Landes tilsvarende Frembringelser. „Fremmedvældets og Fortyskelsens Tid“ kunde med mere Ret anvendes om disse Aarhundreder eller Dele deraf, og Paavirkningen har maaske ikke altid været til Skade.

Det er ikke let at følge den gradvise Forandring, der fandt Sted, da det opbevarede Haandværksarbejde fra Begyndelsen af Middelalderen er forholdsvis sparsomt. Begravelsesskikkene ændredes, og Ofergaverne til Guderne bortfaldt med Kristendommens Indførelse. En stor Del af Redskaberne var uden af Metal og blev opslidt, rustede bort eller omsmeltedes i Tidens Løb. Oldtidens høje Haandværkerstade kan derfor meget godt være fortsat langt hen i Tiden. Nogle Minder findes der dog fra disse Tider: Runestenene og Kirkerne. Og begge fortæller de os, at den gamle Lyst og Evne til at arbejde i den haarde Sten ikke var uddød. Bygningshaandværket

havde i det hele taget en rig Udviklingsperiode; gamle Beretninger fortæller os saaledes, at der alene paa Sjælland og i Skaane var 450 Kirker i det 11.

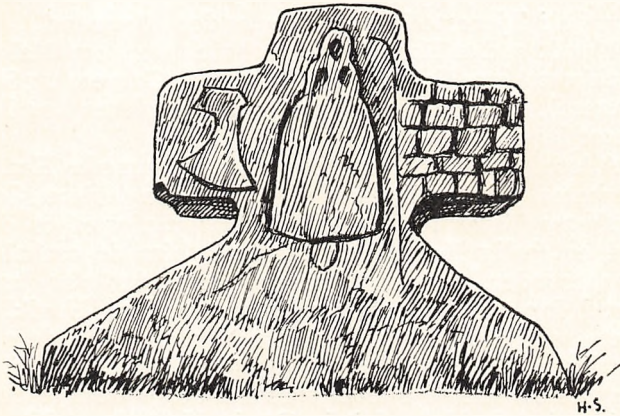
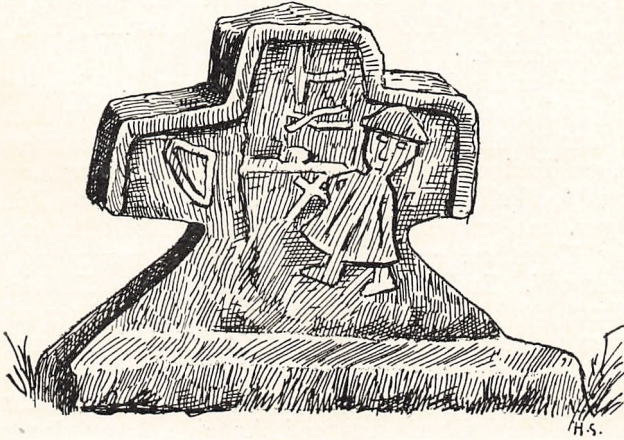

Fig. 3. Gravstenen paa Vinderslev Kirkegaard.

Aarhundrede. Der siges i den Forbindelse ganske vist ogsaa, at det for denne Tid, der var meget religiøs, var lige saa nødvendigt at bygge Kirker, som

det i vor Tid er at anlægge Jernbaner og bygge Skibe. De ældste Kirker var af Træ; i Slutningen af det 11. Aarhundrede begyndte man at anvende tilhuggede Natursten (Granit, Kalksten m. m.), og paa Valdemar Sejrs Tid var Teglsten almindeligt Bygningsmateriale.

Ogsaa andre Haandværkere, Smeden f. Eks., kom tidligt til at spille en stor Rolle. Som i andre Lande var han i afsides Egne tit den eneste Haandværker, en Tusindkunstner, der ledede og udførte Arbejder af forskelligste Art. Han var Bygmester og Landbruger, han var sin Tids Ingeniør og Arkitekt, en alsidig Kunstner, en Mand, der „kunde mere end sit Fadervor“. Endog som Læge, „klog Mand“, virkede han, og han blev regnet for en af sin Egns mest fremragende Mænd. Smeden hørte da ogsaa sammen med Mølleren og Hjulmanden til de første fastboende Haandværkere. Foruden disse fandtes Vandrehaandværkere, der tilbød sig med Arbejde, hvor der var Brug for dem, og som maaske i længere Tid kunde komme i Tjeneste hos en eller anden Stormand.

Blandt andre Haandværkere hører man om Malere, Klokkestøbere, Guldsmede, Skindere (Garvere og Skomagere), Skrædere og Murere; men Rækken har ikke været lang.

Allerede tidligt benyttede man fremmede Haandværkeres Hjælp, ligesom der i stedse højere Grad indførtes Varer fra Udlandet. Der paaførtes os derved en farlig Konkurrence, navnlig fra de saakaldte Hansestæder, der paa mange Omraader var langt forud for os. Bylivets og Borgerstandens Udvikling skete senere og langsommere i Norden end i de sydfor liggende Lande, og „kun hvor Menneskene flokkes tæt sammen i Stæder, opstaar den inderlige Samvirken i Arbejdet, af hvis Grøde Handel og Haandværk, Kunst og Videnskab med fuld Kraft kan blomstre frem“.

Endnu før Bylivet tog fast Form, sluttede Befolkningen sig sammen i Foreninger, *Gilder*, der var „broderlige Sammenslutninger til gensidig Hjælp og

Bistand i al Livets Nød og Trang". De var meget nødvendige for en Tid, hvor der ikke var en Øvrighed, der ydede Borgerne samme Støtte og Beskyttelse som i vore Dage, og hvor Forbrydelser og Stormændenes Overgreb mod de smaa tit gjorde disse næsten værgeløse.

Et Gilde „fremtraadte som en stor Familie"; derfor krævedes af den, der vilde optages som Gildebrøder, at han var en god og retskaffen Borger. Der var fælles Værnehelgen, Gudstjeneste og Præst, og alle var pligtige til at deltage i Sammenkomsterne, hvor man raadslog, spiste, drak og morede sig. Herfra stammer maaske Ordet Gilde som Udtryk for en festlig Sammenkomst.

Oprindelig omfattede Gilderne de fleste af Byernes Indbyggere, og deres Love, „Gildeskraaerne", var i Virkeligheden ofte en Slags Bylove eller dannede Grundlaget for disse. Borgerne fik Lejlighed til at tale med om Byens Sager; dette udviklede deres Ansvarsfølelse og Selvbevidsthed, og de fik Interesse for at øge deres almindelige Kundskaber og Dygtighed til Arbejdet.

Her i Landet naaede Gildernes Blomstring deres Højdepunkt paa Valdemarernes Tid; i Slutningen af denne var de fleste af Danmarks nuværende Købstæder blevet til, men for sent til at hindre den Indflydelse, som fremmede paa Grund af deres Forspring havde faaet her i Landet.

Blandt Byens Borgere udgjorde Købmændene den velhavende Part. De dannede efterhaanden en Overklasse, der saa ned paa Haandværkerne, som sjældent ved deres Arbejde fik Lejlighed til at vinde Rigdom og Anseelse. Til sidst nødsagedes Haandværkerne til at danne deres egne Foreninger, *Lav*. Først sluttede Haandværkere fra vidt forskellige Fag sig sammen i særlige Haandværkergilder. Af disse udvikledes Lavene som Sammenslutninger for hvert enkelt Fag. Lavdannelsen begyndte i det 12. og 13. Aarhundrede, men blev først almindelig i det 15. Aarhundrede.

Med Lavsordningen voksede Haandværkernes Selvfølelse og Tro paa deres Fags Værdi for Samfundet. Enhver Haandværker hævdede, at hans Fag var det ældste og fornemste. I et Smedelavs Skraa fra 1496 staar der: „Smedelav er et Embede, som Verden ikke kan undvære”, og „Af Smede er komne Pave, Kardinaler, Biskopper og den hellige Kirkes Formænd, af Smede have været Kejsere, Konger”. Snedkerne er endnu ældre, eftersom de fremstillede Pagtens Ark paa Kong Salomons Tid. „Skræderen førte sin Kunst tilbage til Menneskenes Skabelse, hvor Vorherre selv var Skræder”.

Alle Udøvere af et Haandværk skulde være Medlemmer af Lavet, og Lavsbrødrene skulde ligesom Gildebrødrene være hinanden til gensidig Hjælp og Støtte. Saa omfattende var Fællesskabet, at hvis f. Eks. en Haandværker gjorde et fordelagtigt Indkøb af Raavarer, skulde alle de Lavsbrødre, som ønskede det, kunne deltage i Købet. Fagets Ære skulde værnes, og det var til Kundernes Gavn, at man paa alle Maader hindrede Fuskere i at udføre det Arbejde, som kun tilkom Lavets Medlemmer; heller ikke maatte man udbytte Kunderne med for høje Priser. Arbejdet skulde være „godt og ærligt”, og manges en Haandværker udførte sit Arbejde med saa stor Kærlighed, at det tit nærmest voldte ham Sorg at skille sig af med det.

Lavets Formand, Oldermænden, skulde udøve Kontrol med, at alt gik, som det skulde. Han ledede Møderne, der foregik under højtidelige Ceremonier og Skikke. Disse udartede senere til det rent meningsløse.

Var Lavene end paa mange Maader til Gavn, ja, uundværlige for Haandværkerne og deres Familie, virkede de i det lange Løb hemmende for den enkelte og dermed for Fagets Udvikling. Der blev f. Eks. efterhaanden sat Grænser for, hvor mange Svende en Mester maatte have, og hvor store hans Indtægter maatte være. Man holdt paa de fra Fædrene nedarvede Metoder; Forbedringer og Opfindelser

trængte kun langsomt frem. Ensartethed og Jævnhed satte sit Præg paa Haandværket og dets Mænd gennem adskillige Aarhundreder.

Byernes Vækst, Gildernes og Lavenes Indflydelse prægede overalt Middelalderens Menneskeliv. For Danmarks Vedkommende kan hertil føjes *den tyske Indflydelse*, som udøves af Hansestæderne. I omkring 300 Aar fra Valdemarstiden til Midten af det 16. Aarhundrede — lammede den vort Erhvervsliv, navnlig Handelen, men ogsaa Haandværket. Man maa egentlig beundre Hansestæderne, de nordtyske Byer, der i Kraft af Borgerstandens Dygtighed og Flid blev rige og paavirkede Forholdene langt uden for deres Lands Grænser.

Deres Indflydelse i Danmark begyndte, da vendiske Stæder i Valdemarstiden stod under danske Konger, og Indbyggerne derved fik samme Ret til at virke her i Landet som de øvrige Borgere. De gjorde sig snart uundværlige og kom til at beherske vor Udenrigshandel, der samledes om Nordens største Markedsplads, Skanør eller Skaaneøret i Skaane. Det var Handelen med Sild, som den Gang fiskedes i umaadelige Mængder i Øresund, der dannede Grundlaget for denne Bys stærke Erhvervsudfoldelse. Men Indflydelsen vedblev, ogsaa efter at Hansestæderne ikke længere stod under de danske Konger, og vi maatte finde os i at være afhængige af dem. De ønskede at tilføre os alle Slags Varer, blandt andet til Gavn for deres egne Haandværk. Danske Drengene kunde ikke komme i Lære hos nordtyske Haandværkere, og

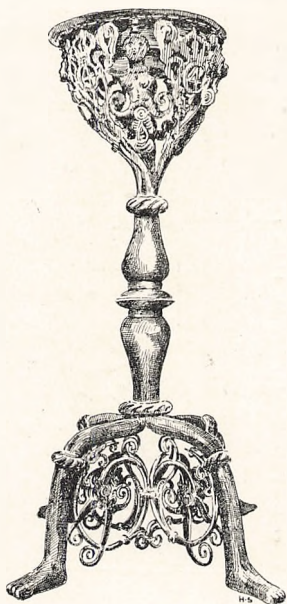

* Fig. 4. Eks. paa „godt og ærligt“ Arbejde. — Billedskærerarbejde fra Fr. 11s Tid. Maske fra søndre Træsøjle som bærer Orgelpulpituret i Sorø Kirke.

tyske Svende maatte ikke arbejde i Danmark. Der har dog sikkert været indvandrede tyske Svende gennem Middelalderen, men ikke saa mange, at vore Haandværk af den Grund fortyskedes; dette skete først senere.

Mange af de danske Konger og deres Raadgivere indsaa klart Hansestædernes skadelige Indflydelse paa vore hjemlige Erhverv og søgte paa forskellige Maader at dæmme op for den. Et af de virksomste Midler, mente man, vilde være i Lighed med Hansestæderne selv at skabe et stærkt Byliv, blandt andet ved at samle Haandværk og Handel i Byerne; Haandværkerne boede den Gang ligesom i vore Dage baade i By og paa Land. Og saaledes be- raaledes det f. Eks. i 1447 alle Haandværkere i Vinding Herred paa Fyn at flytte ind til Nyborg; men i det store og hele gik det langsomt med Indflytningen til Byerne. Hos mange, deriblandt Bønderne, vakte disse Bestræbelser stor Modstand. Først i Christian den Femtes danske Lov blev det endelig slaaet fast, at „ingen Haandværksmand maa bo paa Landsbyen, undtagen

* Fig. 5. Smedejerns Døbefont, som bærer Mestersmeden ved den store Smedie paa Bremerholm Hans Ulriksen Svitser's Signatur HVS og Aars- tallet 1646. Udf. til Holmens Kirke.

Grovsmede, Tømmermænd, Bødkere, Teglbrændere, Pottemagere, som gør sorte Potter, Hjulmænd, Mur- mestre, Skindere, Vævere, som væver Vadmel, Blaar- og Hampelærred, Skrædere, som syr Vadmel, og de Skomagere, som syr Bøndersko". Men allerede mere end 100 Aar forud for saadanne Bestemmelser var Hansestædernes Forrettigheder i vort Land blevet

dem frataget, saa det fik ikke saa stor Betydning i Kampen mod dem.

Den Udvikling, der skete med det danske Bylivs Opblomstring, satte sig Spor paa anden Maade: en selvstændig Haandværkerstand, der gennem Lavene kæmpede for Ligeberettigelse med andre Stænder og

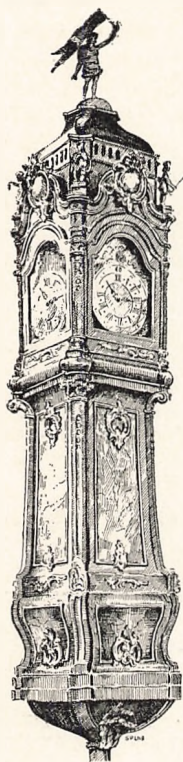

* Fig. 6. Solvaabsfad med Københavns Bymærke for 1691 og Guldsmed Niels Svendsens Mestermærke, skænket samme Aar til Vor Frue Kirke; blev reddet ved Kirkens Ødelæggelse 1807 og 1859 skænket til Trinitatis Kirke.

derfor ofte kom til at staa i Modsætningsforhold til Kongerne og andre Dele af Folket.

København blev mere og mere Midtpunktet for Byerhvervene, og under Christian den Fjerde begyndte den at faa Storstadspræg, og der udfoldedes et rigt Haandværkerliv. Den Dag i Dag har man talrige Vidnesbyrd om, at de Opgaver, der efterhaanden blev stillet det danske Haandværk, blev løst med

Hæder. Kunst, Bygningsværker, Møbler, Smykker m. m. fra det 17.—18. Aarhundrede vidner om, at Haandværk og Kunstsans har staaet højt. Endog en Industri, der dog nærmest maa betragtes som en Slags Haandværk i større Stil, søgte man at skabe. Naar Industrivirksomhederne som Regel blev drevet med ringe Held, skyldtes det blandt mange Aarsager særlig Krige, Pengeangel og for snævert Afsætningsmarked. Hertil kom, at Enevoldskongerne stolede for meget paa sig selv og derfor ofte greb Sagerne forkert an. Under disse Konger skabtes en gunstig Jordbund for en *ny tysk Paa-virkning* af vore Erhverv, navnlig Haandværket.

*Fig. 7. Rokoko-Ur fra Trinitatis Kirke i København, udført 1757 af Urmager Peter Michael Abel.

Medens Antallet af fremmede Haandværkere — som allerede nævnt — i Begyndelsen af Middelalderen har været ret ringe, skete efterhaanden og særlig i det 17. og 18. Aarhundrede en kendelig Forandring, idet navnlig Svendeklassen blev fornyet fra Tyskland. Fortyskelsen viste sig tydeligst i Lavsvæsenets Udvikling. Lavene omfattede nu baade Mester- og Svendelav.

Det var blevet almindeligt, at Svende, der var paa Vandring, hvilket krævedes for at blive Mester, blev hjulpet til Rette, hvor de kom frem — ogsaa i andre Lande. Fra Byernes Svendeherberger fik de anvist Arbejde, hvis der var noget at faa, her kunde de faa Nattelogi og maaske en Pengegave, „Geschenk“ til at komme videre for. Ved saadanne Foranstaltninger, der skulde følges af

Lavene i de forskellige Lande, aabnedes der Mulighed for, at selv den ubemidlede Haandværkssvend kunde komme ud i Verden og se sig om.

Efterhaanden opstod der en Mængde Regler og Forbud, som kan forekomme Nutidens Mennesker meningsløse, mærkelige og latterlige. Rene Ubetydeligheder kunde nedkalde Lavets Vrede og Straf over saavel Mester som Svend. Hvis en Mester f. Eks. rørte ved en død Hund eller slog en Kat ihjel, betragtedes han af Svendene som „uærlig“, og de vilde ikke arbejde hos ham. — Man forlangte, at en rejsende Svend skulde kunne godtgøre, at han var den, han udgav sig for at være. Dette udartede til, at han ved sin Indtræden i Byen, og naar han viste sig for Fællerne, skulde have sin Frakke knappet paa en bestemt Maade; han skulde tiltale Herbergsfaderen og -moderen med visse Talemaader. At han i en Forsamling af Haandværkerkammerater skulde kunne opremse sit Fags Hilsen, „Gruss“, paa Tysk og uden Fejl for at gælde for en duelig Haandværker, er ligeledes uforstaaeligt for Nutidens Mennesker.

Fra Udlandet, navnlig Tyskland, indførtes endnu flere mærkelige Skikke. Læretiden afsluttedes med et Gilde, hvor den unge Svend først var Genstand for haanlig Tiltale paa Tysk; derefter gennemgik han forskellige ublide Behandlinger, som „Slibning“, „Behøvling“, Overhældning med Vand, Trækken ved Haaret o.s.v. Endog at ryge en Pibe, der var stoppet med Hønsegødning, kunde han blive beordret til.

Danske og fremmede Mestre kunde ikke arbejde sammen med Svendene, hvis disse og andre Skikke og Ceremonier ikke blev overholdt. De kaldtes med et tysk Ord for „Zünft“; en zünftig Svend var en Haandværker, der var indviet i dem.

Baade af Mestre og Svende følte Lavenes Udarten mere og mere som en tung Byrde, der helst skulde afrystes. Størst Modstand vakte det maaske, at det tyske Sprog var blevet saa fremtrædende, og at fremmede Haandværkere tog Pladsen op for danske, ja, endog ofte blev foretrukket for disse. Enevoldskonngerne og deres fortyskede Hoffer var ikke de rette til at dæmme op for disse Tilstande, tværtimod. Det var ikke saa underligt, om de Baand, der kunde føles lige

saa snærende som i sin Tid Hansevældets og i høj Grad indskrænkede den danske Haandværkers Hand-
 lefrihed, medførte en Slaphed og Forringelse af Dyg-
 tigheden, saaledes som Tilfældet var henimod det 18.
 Aarhundredes Slutning.

Velmenende og kloge Mænd lagde ved Landbo-
 reformerne Fundamentet, hvorpaa den danske Bonde
 skulde bygge det solide Hus, han har rejst sig selv.
 Der begyndte nu ogsaa at hæve sig Røster for at høj-
 ne Haandværket. Man maatte begynde med en Om-
 ordning af Lavene, og i Aaret 1800 kom der en kongelig
 Forordning om Nydannelse af disse. Kongen
 vilde gøre Haandværkerne „oplyste, kunstforstan-
 dige, agtede og ærede”. Det blev bestemt, at Halv-
 delen af Københavns Byraad skulde besættes med
 Kunstnere, Fabrikanter og Haandværkere. Det 2. Klas-
 ses Borgerstempel, som under Erik af Pommern blev
 paatrykt Haandværkerstanden, idet Medlemmer af
 denne ikke kunde indtage Plads i Bystyrelsen, var
 fjernet. Der syntes nu at være gode Muligheder for
 en Udvikling til det bedre, men saa kom den ulyk-
 kelige Krig med England 1807—14, Landets Fallit
 1813 og de trange Aar derefter. De danske Erhverv
 sank ned i „Elendighedens Smeltedigel”. Bunden
 blev naaet; nye Tider kunde kun bringe Bedring.

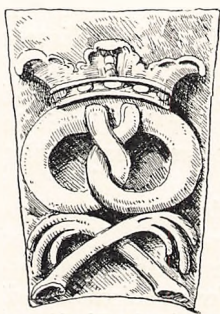

Fig. 8. Gammelt Bager-
 skilt fra Christianshavn.

 Opgangstiderne begyndte for Haandværkets Vedkommende først saa smaat at vise sig omkring 1830. Men Nøden havde dog længe før fostret dygtige Handels- og Industrimænd, der sammen med andre lagde sig i Selen for at fremme Dygtighed, Interesse og Samarbejde. Man indsaa, at dertil var en Forbedring af Oplysningen nødvendig. Allerede i 1814 havde vi faaet en Skolelov, der betød et stort Fremskridt. 1829 oprettedes Polyteknisk Læreanstalt, hvor Ingeniører skulde have deres Uddannelse. I Fyrreerne tog Haandværkerundervisningen Fart med Oprettelsen af de første tekniske Skoler. Omtrent samtidig oprettedes Industriforeningen og Haandværkerforeningen. Ogsaa Industriudstillinger var et Led i Oplysningsarbejdet. Overalt var der Liv og Røre, men Fremskridtene skete — karakteristisk nok — tit under Modstand fra Lavenes Side. Imidlertid fik vi i 1857 en *Næringslov*, efter hvilken Byerne og Lavene (der blev ophævede) blandt andet mistede deres Eneret til at udøve Haandværk og Industri. Land og By blev i Hovedsagen lige, Adgangen til Erhvervene skulde lettes; under Frihedsidernes Fane indleddedes vor egen Tid.

Industriens siden da voksende Betydning skyldes blandt andet en forbedret Teknik. Herved forstærker man først og fremmest Udnyttelsen af *Opfindelser* og en stedse større Anvendelse af Maskiner og mekanisk Drivkraft.

1820 opdagede H. C. Ørsted Elektromagnetismen, en Opdagelse, der skulde faa en overordentlig stor Betydning (Telegraf, Telefon, Dynamo, Radio o.s.v.); 1828 fremstilledes den første danske Dampmaskine; 1830 løb det første dansk-byggede Dampskib af Stabelen. Den første danske Jernbane anlagdes fra København til Roskilde 1847, og efterhaanden benyttedes foruden Dampen ogsaa Gas, Elektricitet og Olie som Drivkraft.

Til den forbedrede Teknik hørte ogsaa en Ordning af Pengevæsenet, hvorved det blev muligt at skaffe Penge, Kapital, til Start og Drift af store Virksomheder, til Afsætning og Transport af de fremstillede Varer og Hjemførsel af Raaprodukter. Man skred

derfor til Oprettelsen af *Storbanker* (Privatbanken 1857) og *Aktieselskaber* (det første 1840).

Banker er Forretninger, hvor Folk kan anbringe deres Penge. De laaner i Virkeligheden Bankerne Penge mod at disse betaler en Leje, Indlaansrenten, for dem. Bankerne laaner atter en Del af de modtagne Midler ud mod en højere Leje, Udlaansrenten; men forøvrigt beskæftiger de sig med en Mængde forskellige Forretninger, hvorved de bliver uundværlige for vor Tids Erhvervsliv.

Ogsaa Aktieselskabernes (A/S) praktiske Betydning er i Nutiden stedse stigende, og ved deres Hjælp kan man drive Virksomheder i anderledes stort Omfang end enkelte Personer kan magte. Risikoen bliver fordelt paa flere, Aktionærerne, der hver har indskudt en Sum, som de ganske vist kan risikere at miste, men som ogsaa berettiger dem til at faa Andel i Forretningens Overskud i Forhold til den indskudte Sums Størrelse.

Samfærdsels- og Forbindelsesmidlernes Udvikling: Dampskibe, Dieselmotorskibe, Jernbaner, Automobileer, Flyvemaskiner, Telefon, Telegraf og Radio er ligeledes vigtige Led i vor Tids Erhvervsteknik, især da de største Vanskeligheder maaske netop melder sig, naar det gælder om at sælge Varerne, der jo nu er beregnet for hele Verden som Markedsplads. Ogsaa Raaprodukterne hentes nu ofte langvejs fra.

Næringsloven af 1857 fremmede blandt andet Haandværk og Industri, men den hastige Vækst, der næppe endnu har naaet sit Højdepunkt, begyndte først en Snes Aar senere, efter at vort Landbrug i 1870erne blev lagt om fra Kornproduktion til Kvægproduktion. Landmanden og hans Familie maatte nu bruge alle Kræfterne og megen Tid til Landbrugsarbejdet. Husflidsarbejdet maatte man lade ligge og sammen med Landbrugsprodukternes Forædling (Mælk til Smør og Ost, Slagtning, Tilberedning af Kød og Flæsk o.s.v.) overlade til Haandværk og Industri. Nye Bygninger, Mejerier, Slagterier, Landbrugsredskaber og -maskiner, Skibe og andre Transportmidler stillede disse to Erhverv store Opgaver. Den frugtbare *Vekselvirkning mellem Landbrug og*

Haandværk-Industri, som er saa vidt fremskreden i Danmark, begyndte.

Ogsaa paa andre Omraader var denne Udvikling til Gavn. I 80erne begyndte den store „Folkevandring“ til Byerne, da Haandværk og Industri kunde skaffe Beskæftigelse til Befolkningsoverskudet, hvortil der ikke kunde faas Arbejde paa Landet.

Industri og Haandværk beskæftiger nu en næsten lige saa stor Del af Befolkningen som Landbruget. Medens Landbrugsprodukternes Hovedmængde udføres, afsættes største Delen af Industriens Varer herhjemme. I de senere Aar er dog ogsaa her Udførselen blevet betydelig, og $\frac{1}{5}$ af vor Udførsels Værdi stammer fra Haandværk og Industri.

Den danske Arbejders Dygtighed og Arbejdsevne er vokset med den forbedrede Oplysning, sunde Bølligforhold og en bedre Løn. Netop i disse Omstændigheder skal Industrien søge sin Styrke. Det danske Arbejde er nu paa mange Omraader kendt for sin gode Kvalitet. Kun ved at fremstille Kvalitetsvarer har vi Udsigt til at kunne klare os i Konkurrencen med de store Industrilande.

Den danske Industri bør saa vidt muligt forsyne Hjemmemarkedet, men ogsaa paa Verdensmarkedet kan vi vinde frem. Vore Konsuler og Gesandtskaber giver os derfor Oplysninger om fremmede Landes Behov og Smag. Vor Regering og Rigsdag giver Love og Bestemmelser, som letter Fremstilling og Udførsel af Industrivarer. Faglige Interesser og Lønforhold varetages af Fagforeninger og Arbejdsgiverforeninger. Mange Opgaver venter stadig paa deres Løsning, og nye opstaar; der er nok at tage fat paa; og vor Tids Arbejder har næsten større Forudsætning for at medvirke til sit Lands Trivsel end Fortidens lavsbundne Haandværker.

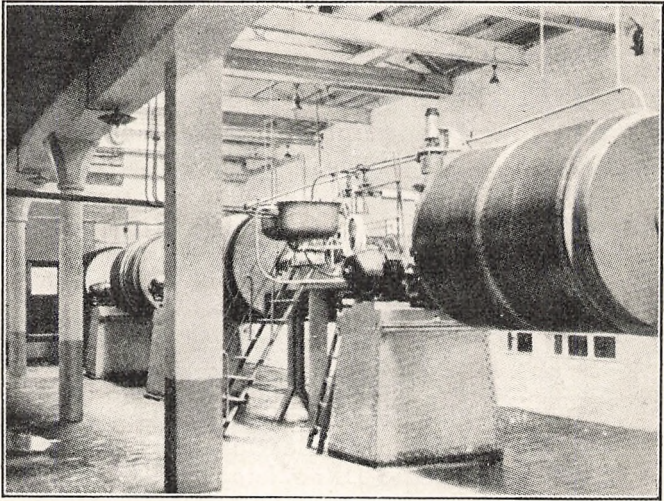

Fig. 9. Fra en moderne Margarinefabrik. Paa de fire Køletromler afsættes den stivnede Margarine.

DE VIGTIGSTE INDUSTRIERNE.

Tilvirkning af Nærings- og Nydelsesmidler.

Chokolade og Sukkervarer (Bolsjer, Konfekt, Lakrids m. m.). Industrien er nær ved at kunne forsyne Hjemmemarkedet. Kakao indføres over England, Tyskland og Holland eller direkte fra Brasilien. Guineakysten i Afrika er Verdens vigtigste Kakaoland.

Flæsk og Kød. Det danske Flæsk er en højt anset Kvalitetsvare, og Danmark har Førstepladsen i hele Verden som flæskeudførende Land. Vor vigtigste Kunde er England, til hvem vi leverer over Halvdelen af dets Indførsel. Ikke mindst de danske Slagterier har Æren af disse gode Forhold. Ogsaa andre Slagteriprodukter kan vi forsyne os selv med, ja endog anvende en Del til Udførsel.

Kaffetilsætning. Raaproduktet er for største Delen danske Cikorierødder og Sukkerroer m. m. Vi kan forsyne os selv.

Konserves. Konservesindustrien dækker paa flere Omraader Forbruget. Raaprodukterne er næsten udelukkende danske (Kødvarer, Fisk, Frugt og Grøntsager).

Margarine. Margarine anvendes i stor Udstrækning i Stedet for Smør, hvoraf der da kan blive mere til Udførsel. Raaprodukterne er dyriske Fedtstoffer, af hvilke største Delen indføres fra U.S.A. og Argentina; men der anvendes dog mest Plantefedtstoffer af Kopra, Jordnødder, Bomuldsfrø, Solsikkefrø, Soyabønner, Sesamfrø m. m., der i raa Tilstand indføres fra Asien, U.S.A. og Afrika, men behandles paa danske Oliefabrikker. Næsten hele Forbruget er af dansk Fabrikat.

Mel og Gryn. Mølleindustrien er en af de ældste i Landet. Det anvendte Korn er for en stor Del dansk, dog indføres der betydelige Mængder fra Argentina (Majs, Hvede, Rug, Byg), Canada (Rug, Hvede, Byg), Polen (Rug), Rumænien (Majs, Byg), Sverige (Rug, Havre), Syd- og Østasien (Ris), Tyskland (Majs, Rug, Hvede, Byg, Havre), U. S. A. (Majs, Rug, Hvede, Byg). Der indføres en Del Mel og Gryn, navnlig fra ovennævnte Lande.

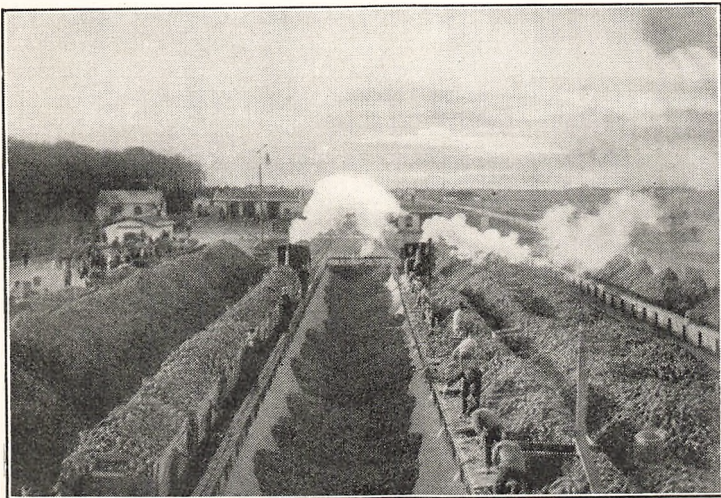

Fig. 10. Fra en Sukkerfabrik. Roerne aflæsses i Svømmerenden og føres af Vandstrømmen ind i Fabrikken.

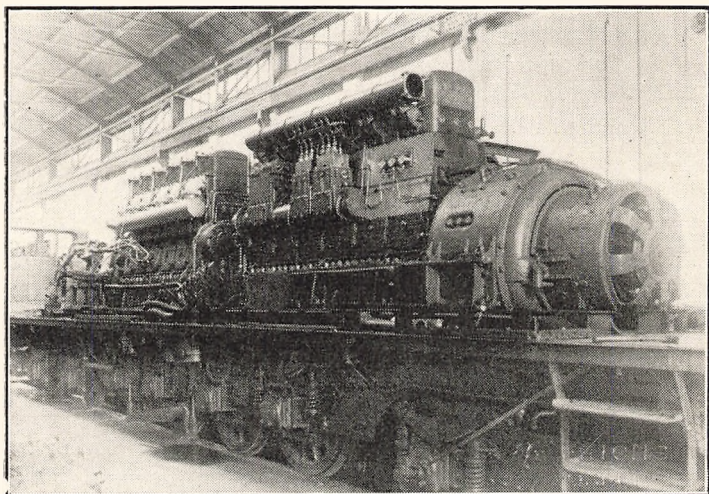

Fig. 11. Moderne Lokomotiv, fremstillet i Aarhus.

Ost. Vi kan udføre langt mere, end der indføres. For faa Aar siden var det omvendt.

Smør. Siden det første Andelsmejeri oprettedes i 1882, har Mejeridriften udviklet sig paa en enestaaende heldig Maade. Biprodukterne fra Mælken leveres fra Mejerierne tilbage til Landmændene for at blive anvendt som Fodermiddel. Hovedproduktet, Smør, er i Stand til med $\frac{1}{9}$ af Produktionen at dække Hjemmeforbruget. De $\frac{8}{9}$ udføres, navnlig til England, Tyskland og Schweiz, og udgør sammen med Flæsk Landets største Indtægtspost for udførte Varer. Danmark er Verdens vigtigste smørudførende Land.

Sprit. Sprit fremstilles af Kartofler, Majs og Melasse (Afvand fra Sukkerfabrikationen). Selv om en Del anvendes til Drikkespiritus, benyttes dog det meste som „teknisk Sprit“ til Parfume, Medicinalvarer m. m. Næsten hele Hjemmeforbruget dækkes af den danske Fabrikation.

Sukker. I tidligere Tid fik man Raaproduktet hertil fra Sukkerrøret, der dyrkes i tropiske Lande, men allerede for en Del Aar siden har man drevet Sukkerroer frem til et stort Sukkerindhold. Paa Lolland, Falster, Sydsjælland og Fyn av-

les nu saa mange Sukkerroer, at de kan levere Raaproduktet til det meste af vort almindelige Sukkerforbrug. Da der imidlertid anvendes meget Sukker i forskellige Industrigrene (til Chokolade, Spiritus m. m.) maa der indføres en Del, ofte i Form af Raasukker, der gennemgaar en Renselsesproces (raffineres) i danske Sukkerfabrikker.

T o b a k. Tobaksindustrien beskæftiger under normale Forhold et stort Antal Arbejdere. Raatobakken indfører vi over Rotterdam og Bremen fra U. S. A. og Brasilien. Indførselen af denne Industris Produkter er forholdsvis ringe.

Ø l. Navne som Carlsberg og Tuborg antyder Ølindustriens Betydning i vort Land. Vi kan forsyne os selv og endda udføre for store Summer. Raaproduktet er Byg, Majs, Ris, Humle, hvoraf en stor Del maa indføres.

Tekstilindustrien (Forarbejdning af spundne, vævede eller strikkede Varer).

Denne Industri omfatter f. Eks. Spindrier, Væverier, Trikotagefabrikker (Trikotage er strikkede Varer, fremstillet af een Traad) og Rebslagerier. For en Snes Aar siden kunde vi fremstille

Fig. 12. Forskellige Cementmaskiner paa F. L. Smidth & Co.s Lagerplads i Valby.

Fig. 13. Maskinhallen i en af vore Fabrikker for Fremstilling af elektriske Motorer og Kraner.

over Halvdelen af vort Forbrug af de fleste Varer herfra, nu knapt Halvdelen. Der er dog stor Fremgang, saaledes at Produktionen for flere Varers Vedkommende er større end Indførselen. Raaprodukterne er navnlig Bomuld, som hovedsagelig stammer fra U. S. A., Hør (Hørgarnet indføres fra Tyskland, England og Belgien) og Uld, hvoraf det meste over England og Tyskland kommer til os fra Australien, New Zealand, Argentina og Sydafrika.

Til Rebslageriet er Raastofferne Hamp, Kokustrævler, Jute, Jern- og Staaltraad. Vi kan selv dække en stor Del af Forbruget.

Beklædningsindustri.

Hertil hører Skrædderforretninger, Systuer, Hatteforretninger m. m. Denne Industri beskæftiger mere end dobbelt saa mange Arbejdere som Tekstilindustrien. En ret stor Del af Forbruget stammer fra udenlandske Fabrikker.

Trævareindustri.

Mange forskellige Haandværkere og Fabrikker fremstiller

Trævarer. Vi indfører det meste af Træforbruget: Naaletræ fra Sverige og Finland, Egetræ fra Polen, Mahognitræ fra U.S.A., Teaktræ fra Siam. Der anvendes dog ogsaa en Del dansk Træ til forskellige Forbrugsgenstande, Tømmer og Brænde. Af Bøgetræ fremstilles f. Eks. Smørdritler, af hvilke vi kan udføre en Del. Med mange Trævarer, f. Eks. Møbler, kan vi til Dels forsyne os selv.

Metalindustri.

Metalindustrien er den Industri, der beskæftiger det største Antal Arbejdere, og inden for denne findes vor største Industrivirksomhed: Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri m. m., der normalt beskæftiger 7—8000 Arbejdere.

Metallerne indføres navnlig fra Tyskland, England, U.S.A., Belgien og Sverige. Vi kan udføre Maskiner og forskellige Metalvarer. I visse Henseender (Dieselmotorer, Motorskibe, Cementmaskiner, Centrifuger) har Danmark inden for denne Industriegren været et Foregangsland. I det store og hele kan vi dog langt fra forsyne os selv med Jern- og Metalvarer.

De vigtigste af de fremstillede Produkter er Skibe, Bygnings-

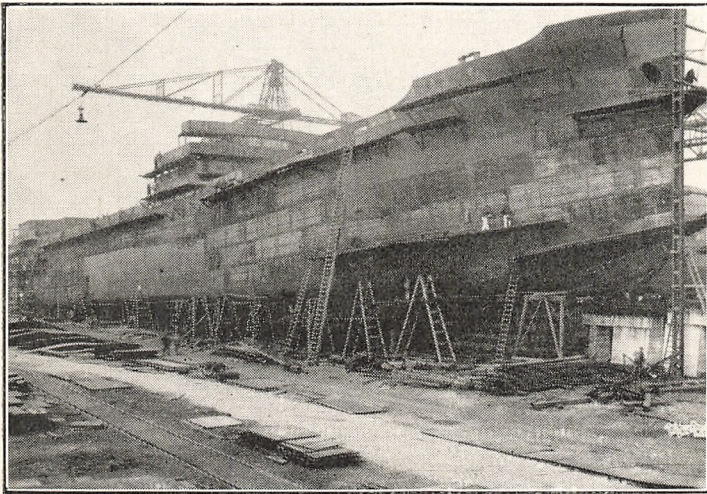

Fig. 14. Fra Burmeister og Wains Skibsværft.

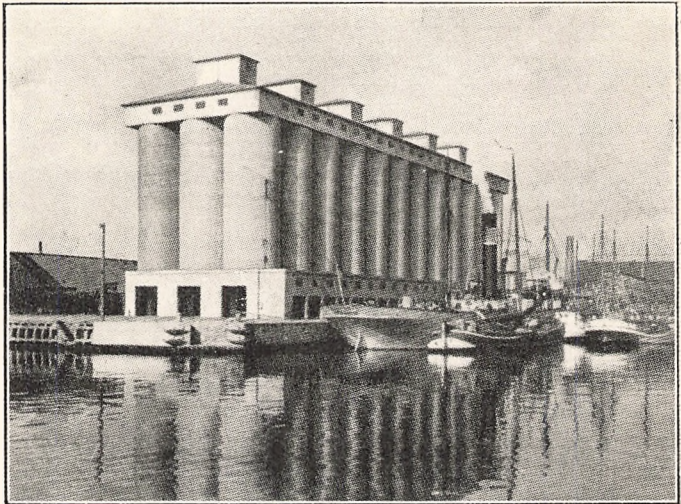

Fig. 15. Siloanlæg, tilhørende vor største Oliefabrik. Det kan rumme 20000 m³ Raastoffer.

støbegods, Husholdningsartikler, Kraftmaskiner af forskellig Art, Landbrugsmaskiner, Mejerimaskiner, Cementmaskiner, Kølemaskiner, Kabler, Ledningstraad, Blikvarer (herunder Mælke-transportspande og Kapsler til Ølflasker), elektriske Artikler (herunder Støvsugere, Hellesens Tørelementer, Radiomateriel), Automobiler, Jernbanevogne m. m. Mange af disse Varer er vigtige Udførselsprodukter.

Papirindustrien.

Raaproductet, Træmasse, faas navnlig fra Sverige, Finland og Norge. Desuden anvendes Pap- og Papiraffald, Kaolin m. m. Det er en gammel Industri her i Landet, men den dækker dog ikke mere end omkring Halvdelen af Forbruget.

Læder- og Lædervareindustri.

Til Garverierne indføres der Garvestoffer fra Sverige, Tyskland, Argentina, Island og Grønland. Over Halvdelen af de benyttede Huder er af dansk Kvæg, en stor Del er fra Argentina og Tyskland. Garverierne leverer omkring Halvdelen af Læderforbruget. Skotøjsfabrikkerne dækker noget over Halvde-

len af Forbruget; men i det hele taget er Indførselen af Lædervarer ret betydelig.

Kemisk Industri.

Hertil hører Tilvirkning af Tændstikker, Farve, Varer af Gummi, Sæbe, Soda, Kunstgødning m. m.

Tændstik- og Blyantsfabrikationen har de bedste Muligheder i Danmark. En stor Del af Tændstikforbruget kan dækkes, og af Blyanter kan der endog udføres flere, end der indføres.

Olier, Sæbe, Soda. Raastofferne er Soyabønner (fra Østasien), Kopra (fra Syd- og Sydøstasien), Solsikkefrø (fra Rusland, Tyskland og Letland), Sesamfrø (fra Hollands Besiddelser i Sydøstasien), Jordnødder (fra Vestafrika og Østasien), Hørfrø (fra Argentina) og Bomuldsfrø (fra Ægypten, U.S.A. m. m.).

Disse Olier udføres eller benyttes til Margarine, Fernis, Sæbe o. a. I det kvægproducerende og margarineforbrugende Land, som Danmark er, har denne Industri stor Betydning,

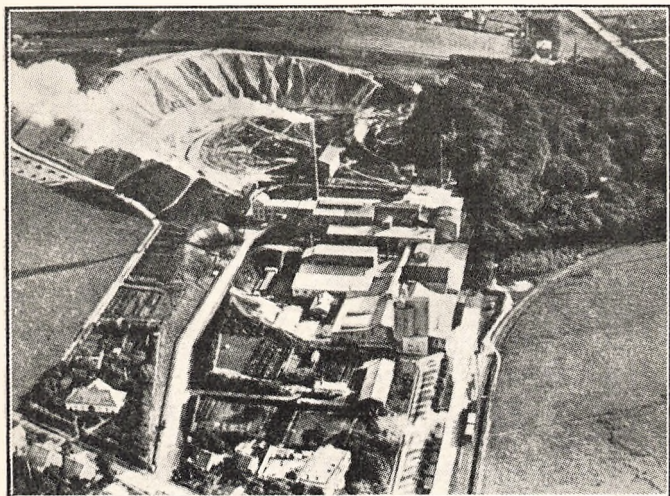

Fig. 16. Luftfoto af en Cementfabrik ved Aalborg. (Bemærk den aabne Kridtgrav).

Fig. 17. Støbte Produkter udtages af Formene. Fra „Den kongelige Porcelænsfabrik“.

især da Presseresten kan anvendes som Oliekager eller „Skraa“ til Kvægfordring.

Langt den største Del af Sæbeforbruget tilfredsstilles af Landets Industri. Krystalsoda tilberedes paa Sodafabrikkerne, der leverer Hovedmængden af vort Sodaforbrug.

Gummiindustrien mangler endnu meget i at kunne dække Forbruget; men Produktionen er steget stærkt.

Kunstgødning. Foruden Kalk, Kridt og Mergel tilføres der den danske Jord Kunstgødning af forskellig Art. Superfosfat tilberedes af Svovlkis (fra Norge og Spanien) og Fosfat (fra Atlaslandene, Vestindien og U.S.A.). Et af Landets største Industriforetagender beskæftiger sig med at fremstille denne Vare.

Anden Kunstgødning som Chilisalpeter og Norgesalpeter indføres færdig til Brug fra de paagældende Lande.

Sten-, Ler- og Glasindustri.

Af det danske Ler fremstilles bl. a. Mursten, Tagsten, Drænrør m. m. nok til eget Forbrug. Glas- og Porcelænsindustrien staar meget højt, saaledes er f. Eks. det danske Kunstporce-

læn verdensberømt for sin Skønhed og Kvalitet. Leret og Skrivekridtet, som vort Land er saa rigt paa, anvendes til Cement, og den danske Cementindustri indtager paa Grund af danske Ingeniørers Flid, Opfindsomhed og Handelsdygtighed en førende Stilling i hele Verden. Navnet F. L. Smidth & Co. omtales inden for denne Industrigren med samme Respekt og Hæder ude omkring i Verden som Ø. K., B. & W. og flere andre danske Virksomheder.

* * *

Kul, Jern og Raaprodukter af forskellig Art danner de naturlige Grundpiller for et Industriland. I vor Tid er Tilstedeværelsen af disse oprindelige Forudsætninger i et Land ikke mere absolut nødvendige. Det er nok saa meget et Folks Karakter, Villie og Oplysning, der er af afgørende Betydning for en Industris Blomstring. Med en opvakt, flittig og dygtig Ungdom vil Danmark have de bedste Betingelser for at gaa Fremtiden i Møde, en Fremtid, som man bevidst bør forsøge at gøre bedre end den Tid, man selv lever i.

Fig. 18. Videnskab og Industri arbejder i vore Dage Haand i Haand. Billedet forestiller det videnskabelige Laboratorium paa en af vore Farvefabrikker.

Fra en Skolelæsestues Emnekatalog.

Ved Kommunelærer cand. theol. *Chr. Krog Clausen.*

FRA HAANDVÆRK TIL INDUSTRI I DANMARK

- Banke, Jørgen: Husmandsbevægelsen („Faglig Læsning“ Nr. 49).
- Topgaarden („Faglig Læsning“ Nr. 29).
- Claudi-Hansen, Rigmor: Fra Arkæologiens Arbejdsmark („Faglig Læsning“ Nr. 33).
- Danmarks Folk (Afsnittet „Vore Næringsveje og deres Udvikling“).
- Degerbøl, S.: Andelsbevægelsen („Faglig Læsning“ Nr. 39).
- Fortællinger af vort Folks Historie (af Thorvald Nørlyng, A. G. Andersen, F. C. Jørgensen og S. Fr. Nørlyng). Bd. 2. S. 209—210 (Gilder og Lav). Bd. 4. S. 352 (Haandværkere og Arbejdsfolk). S. 438 flg. (Handel, Haandværk og Industri (historisk Oversigt)).
- Gruelund, G.: Danmarks Vareproduktion og Omsætning.
- Hartling, M.: Vort Samfund og dets Styre. S. 77—78 (Haandværk og Industri).
- „Holger Danske“ Juli 1912. (A. Weiss: Fra Hverdagslivet).
- Kaalund-Jørgensen, F. C. og Hans Kyrre: De Danskes Vej. S. 193—194 (Fremskridt i By og paa Land). S. 208—209 (Dansk Storindustri).
- Lund, Jules Ferd.: Varekundskab.
- Løventhal, J.: De vigtigste Handelsvarers Fremstilling.
- Munch, P.: Lærebog i Samfundskundskab. 1925. S. 88 flg. (Haandværk. Industri).
- Nationalmuseet. Den danske Samling i Oldtiden.
- Nørlyng, Thorvald: Danmarks Geografi. S. 38—42 (Industri).

Større Værker.

- „Frem“ A. Første Bind 1925. S. 597—603 (Gilder). S. 678—684 („Paa Valsen“).
- „Frem“ C. Første Bind. 1927. S. 185—192 (Stenalderens dekorative Kunst).
- Schrøder, Ludvig: Danmarks Hjælpkilder og Næringsveje.

AUG. OLSENS BOGHANDEL

STRANDVEJ 189 — HELLERUP

TELEFONER: HELRUP 499 & 1399

SKOLEBØGER:

H. Chr. Espensen:	375 geom. Opgaver for Mellemskolen	2.00
Græsk Arkæologi og Kunsthistorie (<i>Kompendium</i>). Trykt som Manuskript til Brug ved Undervisningen paa Øregaard Gymnasium.		1.00
Ivar Heckscher:	Aritmetik for III. Mellemklasse	4. Oplag 1.00
	Aritmetik for IV. Mellemklasse	3. Oplag 1.25
	1000 aritm. Opgaver for III. Mkl.	4 Oplag 2,50
	Facill. til do. ved Wilh. Nielsen,	2. Oplag 1.25
Regnar Knudsen:	<i>Englandsbogen</i> . Pitman's geogr. Reader	3.25
—	Engelsk Glossar m. Øvelser til <i>Englandsbogen</i> m. Tillæg: Hjælpebog og 15 engelske Sange.	2.50
Marie Lønggaard:	500 aritm. Opgaver for IV. Mkl.	2. Oplag 1.50
	Facilliste til do.	1.00
	500 Taloppgaver til skriftlig Regning i Mkl.	1.50
	Facitliste til do.	1.00
Marie Lønggaard og Arnold B. W. Nielsen:	Regneregler og Formler I	1.00
	do. II for Realklassen	1.00
Cornellus Nepos:	Udvalgte Stykker, udg. m. Gloser og Noter til Brug for Undervisningen i IV. Mkl. af en gl. Skolemand	1.50
Arnold B. W. Nielsen:	Regnetabeller for Alle.	25
T. B. Reed:	The Fifth form at St. Dominic's. For School use by Regnar Knudsen.	4.25
Gerhard Pedersen:	Latinske Realia. Romersk Statsliv i Hovedtræk og litteraturhistoriske Oplysninger til Brug ved Underv. i Latin paa Gymn. sproglige Linier,	2. Oplag. 1,50
	Kommentar til <i>Schillers »Wallenstein«</i> , »Wallensteins Lager« og »Wallensteins Tod«	1.75
Skolesangbog.	Ved Hakon Andersen og Aage Næsted,	5. Udgave. 2.25

Prøveekspl. af vort Skolebogsforlag er altid til Tjeneste.

0.75

FAGLIG LÆSNING

I Aarene 1928-1932 er udkommet:

1. *I. Lieberkind*: Vandkalven (udsolgt).
2. *P. Lauritzen-Bredebro*: Det genvundne Land.
3. *Kristjan Kjær*: Aser og Jætter.
4. *J. J. Jørgensen*: Verdenshandelens Veje (udsolgt).
5. *Sofus Franck*: Sukkerroen.
6. *Kaalund-Jørgensen*: Danebrog (udsolgt).
7. *Hakon Jørgensen*: Fra Svampenes Verden.
8. *Asger Ditlevsen*: Fugletræk. (udsolgt).
9. *Emil Nielsen*: Korsedderkoppen.
10. *K. Frigast Hansen*: Santalistan og Santalerne.
11. *Th. Mathiassen*: Et Besøg hos Canadas Eskimoer.
12. *R. Claudi-Hansen*: Istidsfolk og Istidskunst.
13. *Vilhelm Rasmussen*: Nilen.
14. *Laurits Nielsen*: Honningbilen som Husdyr.
15. *Kaalund-Jørgensen*: Pompeji og dens Skæbne.
16. *Tage Nissen*: Pampas.
17. *Hakon Jørgensen*: Naturfredning.
18. *Axel V. Nielsen*: Ildkugler og Stjernesud.
19. *H. Bahne Jensen*: Fem danske Grønlandsfarere.
20. *S. Degerbøl*: Arbejderbevægelsen.
21. *Ingeborg Spager*: Lapmarkens Æventyr.
22. *Mis Degerbøl*: Dansk Malerkunst.
23. *J. C. Willesen*: Folkenes Forbund. (udsolgt).
24. *I. Lieberkind*: Skoleakvarier.
25. *C. A. Rasmussen*: Viben.
26. *V. S. Lauritsen*: Det danske Hedeselskab.
27. *Sophie Petersen*: Færøerne.
28. *H. Blegvad*: Hvad en Dykker ser paa Havets Bund.
29. *Jørgen Banke*: Topgaarden.
30. *S. Fr. Nørlyng*: Danske Sagn.
31. *E. B. Hoffmeyer og E. Nielsen*: Galhvepse.
32. *Ernst Müller*: Snyltedyrs hos Mennesket.
33. *R. Claudi-Hansen*: Fra Arkæologiens Arbejdsmark.
34. *Fred. Vedso*: Da England blev Verdens Værksted.
35. *Ingeborg Spager*: Gotland.
36. *Christian Østrup*: Rom.
37. *Hakon Jørgensen*: Frøspredning.
38. *Sophie Petersen*: Island.
39. *S. Degerbøl*: Andelsbevægelsen.
40. *Alfred Mortensen*: Til Toppen af Mont Blanc.
41. *Jacob Løber*: Slotsholmen.
42. *Th. Roust*: H. P. Hanssen.
42. *Joh. Grønberg*: Fra Adelsvælde til Enevælde.
44. *Hans Kyrre*: Guldhornene.
45. *Knud Barfod*: Gøgen.
46. *N. M. Ludvigsen*: Med Fiskere paa Aalefangst.
47. *Jens Jensen*: Vand.
48. *O. Filskov*: Skibe.
49. *J. Banke*: Husmandsbevægelsen.
50. *Rud. Grytler*: Af Musikkens Historie.
51. *H. Kyrre*: Bakkehuset.
52. *Rigmor Claudi-Hansen*: Klostre og Munke.
53. *Johs. Tholle*: Havedyrkning.
54. *Sophie Petersen*: Østgrønland.
55. *H. Jørgensen*: Blomsternes Bestøvning.

FAGLIG LÆSNING

koster pr. Aargang à 10 Hæfter 7 Kr. — For Skoler, Biblioteker o. lign. som aftager mindst 15 Eksemplarer, er Prisen 5 Kr. aarlig. Af Aargangene 1928, 1929, 1930, 1931 og 1932, hvoraf flere af Numrene er udsolgt, vil der kunne leveres enkelte Numre (Hæfte 1—50) til 50 Øre pr. Eksemplar, dog kun naar der aftages mindst 15 Eksemplarer af hvert af de ønskede Numre. Endvidere er der fastsat en Partipris af 60,00 for 100 Ekspl. sorteret blandt alle udkomne Hæfter efter eget Valg.